

el socialconformisme¹

Tal i com era d'esperar, almenys per aquestes engires, un llibre de crítica al socialconformisme només podia trobar per resposta, a més del silenci, la indiferència (diu una dita: "el pitjor que pot fer-te el teu enemic és matar-te. El pitjor que pot fer el teu amic és trair-te. Però cuida't de la indiferència: pot trair-te i matar-te"). Marcos Roitman Rosenmann, autor del llibre que ressenyam, potser pogués haver oblidat l'advertiment de l'hongarès Lukács que, si malament no recordam, considerava més o menys el següent: "digu'i's als comuns que el vaixell s'enfonsa, i tot just s'aconseguirà que apurin el menjar i segueixin la festa a morir". Tampoc no pareix que el llibre de Roitman digui que el vaixell s'enfonsa, per crític que sigui, o perquè no arriba a detectar el "salvi's qui pugui", en extrem individualista (o en tot cas egoista) que nia en el socialconformisme, que potser intueixi que sí, que la nau ja no va.

A l'esquerra, si se li atribueix —erròniament, al nostre judici— el monopoli de la crítica i el pensar alternatiu, sol ocórrer que si aquesta mateixa crítica no flueix cap a alguna cosa constructiva i propositiva, s'apura la conclusió que poc o res es pot contra el socialconformisme, com no sigui la denúncia (ja esterilitzada pel cansament de dècades), i que, per tant, l'"opció" bé podria estar en la manera de conformar-se i acomodar-se, com si en això

consistís l'evolució (tampoc sembla suggerir Roitman, de manera directa, que el pensament sistèmic i el socialconformisme, encara en nom de l'eficiència, poguessin promoure un peculiar darwinisme: la sobrevivència del més inepte). Però res es guanya, al nostre judici, amb invectives. Al cap i a la fi, Marcos Roitman sembla haver trobat una etiqueta "d'esquerra" ("socialconformisme") que es coneix per pur i simple "gatopardisme" (Lampedusa), o haver descobert que *plus ça change, plus c'est la même chose*. És realment nou, o es troba potenciat pels processos que descriu l'autor?

Potser la dificultat no consisteix a estructurar un pensament crític (tenint en compte la capacitat del pensament sistèmic per "recuperar-lo i reciclar-lo"), sinó en despullar-lo de cert aspecte destructiu, que no apareix no obstant això com a tal perquè, en "l'imaginari col·lectiu", el pensament sistèmic, les premisses del qual estan perfectament ben descrites per l'autor

***Ballam, doncs, no
al so que ens
toquen, sinó que
tocam, fins que es
retxa el disc.***

(p. 20), *fa com si* (per a això està el socialconformisme) estigués construint, sense que se sàpiga bé què, ja que l'"objecte" s'ha tornat mera "convenció social", i els "subjectes" (inclosos els cibernetes) interactuen com els homes primitius al voltant d'una "cosa" evanescent, convertida en màgica (amb *què* "es" conforma el socialconformisme?), i digne d'un estudi de Maurice Godelier (amb la dansa al voltant dels fetitxes, animats o inanimats?).

No per res la comunitat pogués haver-se convertit en alguna cosa tan vàlida com la societat (p. 66). El pensament sistèmic i el socialconformisme, amb tots els seus tòtems i tabús, ha aconseguit el retorn de les comunitats primitives (desordre i progrés...) on menys se les esperava: no amb els *nambikwara*, sinó en ple Occident i en ple segle XXI, de tal manera que, com suggereix l'autor, "assistim a actes sense voler-ho, consumim productes que no valorem, convocam reunions que rebutjam, acudim a menjars que no ens són grats, mantenim relacions socials obligades i justifiquem conductes contradictòries en nom d'una vida més complaent. Fem a la perfecció tot allò que rebutjam en el fur intern. Construïm una realitat social on la renúncia a l'estat de consciència es planteja com un objectiu pel qual lluitar" (p. 3). Ballam, doncs, no al so que ens toquen, sinó que tocam, fins que es retxa el disc. O ens convertim en *convitats de*

pedra, encara que el socialconformisme faci passar per delictes "de lesa majestat" no orientar-se ni reconèixer-se en uns altres quan s'observa que actuen d'igual manera (p. 4). El gregarisme és major en comunitats com les nostres i en aquesta "petita Àustria" (dedueixi's, si es vol, què és ara Estats Units), i on la individuació ha passat des de fa molt de temps per "quijotisme" (només que el socialconformisme ja no genera Sanchos Panza). Potser aquest quixotisme pugui arribar a ser-ho si s'embarcassa en el voluntarisme que reemplaça la voluntat i si desafia, amb poc de propositiu, el "nihilisme compulsiu" d'avui. Però, per ventura, no és més arriscat proposar i construir que criticar i denunciar? Per ser "reaccionari", el socialconformisme necessita contra què reaccionar: la crítica podria estar donant-li l'únic objecte al qual pogués agafar-se. Tenint en compte certes característiques del pensament sistèmic, i del socialconformisme, "dur la contra", sense més, potser no sigui el camí per crear no un, sinó diversos pensaments (i comportaments) alternatius. L'altre camí ja està assajat: als convidats de pedra i als ambidestres d'aquests menjars, aquestes actes, aquestes reunions i aquestes relacions socials no els agraden els desbaratadors, encara que els suggereixin que no és festa, sinó velatori.

El lector atent pot trobar en el llibre de Roitman la descripció precisa del pensament sociològic del socialconformisme (capítol 1) i dels seus orígens i premisses (en el pensament sistèmic). De la mateixa manera pot trobar els orígens del socialconformisme a seques (capítol 3) i d'allò que aquest "suposa" i "imposa" (algunes referències, com les de Cohn Bendit o Carl Schmitt, no ens semblen gaire avingudes). Ara bé, no podríem creure sense més que s'hagi instaurat "un sistema viu amb un

"Més aviat ens hauríem de preguntar per la coacció de la llibertat interior –la de la indiferència, per exemple- que duu els "homes vius" a sacrificar-se a "un sistema mort", a creure en ell, o en tot cas a resignar-se al mateix,..."

home mort" (p. 49), encara que l'anelés la "desarticulació del pensar". Més aviat ens hauríem de preguntar per la coacció de la llibertat interior –la de la indiferència, per exemple- que duu els "homes vius" a sacrificar-se a "un sistema mort", a creure en ell, o en tot cas a resignar-se al mateix, la qual cosa, per descomptat (sacrifici, creença, resignació) arriba a rivets de religió (no es viu en el sistema; es combrega amb ell, i es va a les reunions, als actes, als menjars i als consums a combregar, però sense major consciència que es tracta de missa, o que el pensament sistèmic i el socialconformisme també engendren els seus sacerdots).

Tampoc semblàs que l'idiota "perfecte" estigui cridat a comportar-se responsablement (p. 59); podria ser que, per contra, el feligrès prefereixi la irresponsabilitat social (o la "societat de responsabilitat limitada") a la solidaritat (ningú assisteix a missa per armar rebel·lions, criticar els textos sagrats, com va intentar fer Sokal, o llançar-li tomàtiques al rector). Potser, enlluernat una miqueta pel "magnetisme" del muntatge sistèmic i del socialconformisme espectacular, no s'atreveixi Roitmann a concloure que socialconformisme rima amb obscurantisme, i que la possibilitat de discrepar, si més no un poc, o d'imaginar un món menys religiós està guardada sota clau, i ni l'escolanet pot "accedir" (també el pensament sistèmic ha creat la "novllangue") a ella. De veritat existeixen només un relat, una narració i una explicació possibles? (p. 48)

Com s'ha arribat fins a aquest punt? El lector pot indagar, si vol seguir la seqüència històrica que va dur al pensament polític del socialconformisme (capítol 1), en el moment que es va muntar l'equívoc entre la realitat i la "convenció social" (la del propi socialconformisme!). Es troba a mitjans 80 del segle XX, com ho mostra Roit-

man (ps. 32-34), fins que la promesa d'abundància del comunisme i de "repartiment per a tots" ("a cadascú, segons les seves necessitats; de cada qui, segons les seves capacitats") hagi passat a ser la del capitalisme "renovat" i les seves noves oligarquies, però a costa de la capacitat per imaginar futurs (en plural) més variats, i de facultats humanes essencials (p. 36), i no només la de pensar (no és tasca dels feligresos...). A qui combregui, el regne dels cels, i a qui entri a disparar en la catedral, el dels sòls...

La descripció de la societat del conformisme (capítol 4) —segurament sigui preferible parlar de "comunitats"— convenç quan arriba a la conclusió que certament va substituir el sentit comú (el "bon sentit") per l'opinió co-

muna (ps. 79-87), sense que s'atini ja a veure el que aquesta pogués comportar de "sensesentits" o contrasentits. Caldria saber fins on, fins i tot, s'"opina"; a missa es murmura, com

***"De les confusions
teòriques del
liberalisme va
aprofitar
l'aristocràcia molts
elements per als
seus propis fins."***

en el medi intel·lectual... Com sigui, la reculada també ha dut a la tornada dels sofistes (capítol 5), a la potencial eliminació del dubte i la discrepància (p. 91), perquè "no es fa", i menys amb la Bíblia, i a la "cultura dels desitjos" (ps. 107-115), si realment ho fos i no hagués estat adulterada per la dels capricis (com en la màgia, "els desitjos són ordres"...). L'ésser humà es converteix en operador sistèmic, assenyala Roitman, i "la vida de l'operador sistèmic transcorre entre la complaença i el conformisme de no voler modificar la realitat. Els seus moviments es limiten a transitar alegrament entre xarxes que no coneix, que no domina, però que li són útils per arribar a cap part. Només ha d'acatar les regles del joc, i en elles es penalitza el pensar alternatiu i crític (p. 107)". Sí, diríem: sobretot quan es fa massa visible i entra en el joc (per a no ser exclòs o marginat?).

Si alguna cosa s'ha de lamentar un poc, en el text de Roitman, és que la substància d'aquest "pensar alterna-

tiu" se sacrifiqui i expressi certa desesperança davant la descripció i el desmenussament (per excel·lents que siguin) del pensament sistèmic i el socialconformisme. Despullats de qualsevol caràcter cívic, aquests s'han tornat credo, com d'alguna manera ho preveïés Pablo González Casanova en *La nueva metafísica y el socialismo* (segle XXI-UNAM, 1982): "poques vegades —escrivia— la lluita ideològica ha estat tan estranya com ara. No és lluita entre credos. Tampoc entre filosofies crítiques. Contra el socialisme científic, que té de crítica i de credo, i que avui constitueix l'alternativa ideològica més important del nostre temps, es lluita de vegades com a credo i d'altres com a crítica, i així responen els seus defensors i partidaris. En qualsevol cas la situació és estranya, però no única: amb el pensament liberal dels revolucionaris anti-feudals va passar alguna cosa semblant (...). De les confusions teòriques del liberalisme va aprofitar l'aristocràcia molts elements per als seus propis fins. Avui ocorre alguna cosa semblant amb les confusions i limitacions del socialisme científic" (p. 7). Existeix la possibilitat que la crítica i el pensament alternatiu s'hagin tornat credo? No tot va quedar endarrere: el pensament sistèmic i el socialconformisme, ara, aprofitant el que quedàs d'oscil·lació entre "fatalisme desesperat" (el fatalisme determinista) i "revolta moral" (l'acció com a miracle) (PGC, p. 104), ha aconseguit "reciclar", o "retroalimentar", si es prefeix, "la crítica" i el "credo": l'"excomunicat" no és el que critica o cerca alternatives, sinó el que no creu. El pensament sistèmic i el socialconformisme tal vegada termin més el que no creu (sense que tingui per què ser nihilista, sinó ateu) que el que creu a les palpentes per no perdre el suport sistèmic i social de Déu. Hi ha, insistent, molt de religió en el pensament sistèmic i en el socialconformisme

(després que les neoligarquies tornassin pels seus "furs" i s'aristocratitzassin), i fins i tot, a un risc de deriva cap al fanatisme (mancant voluntat, o d'altres facultats humanes, com el sentir anestesiat...) i la inquisició.

Rigorosament, des dels anys 80 del segle XX, i per més que el pensament sistèmic passàs per una gran innovació, i el socialconformisme pel mecanisme privilegiat d'adaptació de l'"espècie" al "canvi", molt hi ha de tranquil·la restauració, de revanxisme poc dissimulat i de profund conservadurisme; el socialconformisme, en negar les individualitats, prefereix agrupar-se en gremis i corporacions (així siguin les multiculturals), i certa crítica, en comptes de reclamar més democràcia, preferiria el dret a més esglésies o sectes (també se sap en el medi intel·lectual i el treball "col·lectiu"). Per desgràcia, l'ús freqüent del terme "neoliberalisme" en el discurs crític va tapar el que el text de Roitman revela; aquest fons socialconformista poc inclinat a qualsevol canvi, ultraconservador, i fins i tot en els espais més insospitats. Si alguna cosa es pogués afegir, no és l'enuig per la renúncia a la utopia, al "principi d'esperança" (Bloch) o fins al "de responsabilitat" (Jonás, si és ben llegit), o pels fracassos en les quimeres del "quijotisme", sinó la substitució del sentir (i no només del pensar) per un sens fi de miratges, i sense que se'ns hagi si més no venut la idea (¿quina?), la seguim cercant en aquests menjars, reunions, actes i relacions socials que ens congreguen, i on discrepar (o fins i tot quedar-se callat) és, com antany, com confessar que en la fosca infància un no va ser batejat.

Independentment, com ja hem assenyalat, que el text de Roitman no arribi a delimitar camins cap al pensar alternatiu que defensa a capa i espasa, és dels pocs, en aquests temps, que s'atreveix a convidar a una altra

***"...relacions
socials que ens
congreguen, i on
discrepar (o fins i
tot quedar-se
callat) és, com
antany, com
confessar que en
la fosca infància
un no va ser
batejat."***

cosa que no sigui missa, i a agafar distància -ja és un primer pas, i primordial- davant el que un perillós gregarisme dóna per única solució, sense si més no reparar en la seva artificialitat. I mentre el lector llegeix Roitman, no pot deixar de pensar i sentir que la "fi de la Història" (conformau-vos els uns als altres...) li va arribar a Francis Fukuyama (per no enumerar a altres sants...) com certa lletra a una cançó de Paco Ibáñez: a mitjans dels 80, amb un príncep dolent, una bruixa bella i un pirata honorat....Vaja caiguda a l'Època Medieval!

1 Roitman Rosenmann, Marcos. El pensamiento sistémico. Los orígenes del social-conformismo. SigloXXI-Centro de Investigaciones Interdisciplinarias en Ciencias y Humanidades-Universidad Nacional Autónoma de México. 2003. 125 ps.

MENÚ DIARI

Ctra. Manacor - Inca, km. 9

Telf. 971 83 02 46

07520 PETRA

**BATEJOS - NOCES
COMUNIONS
MENJARS D'EMPRESA**

